

Звіт
про виконання
Програми управління державним боргом
за 2022 рік

I. Загальні положення

Звіт про виконання Програми управління державним боргом за 2022 рік, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 31 січня 2022 року № 48 (далі – Програма), підготовлено на виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 815 «Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з управлінням державним (місцевим) боргом».

II. Стан та структура державного боргу на кінець 2022 року

Статтею 5 Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» (зі змінами) визначено граничний обсяг державного боргу на кінець 2022 року в сумі 4 033,8 млрд гривень.

Повномасштабне вторгнення російської федерації спричинило стрімке збільшення дефіциту державного бюджету (на рівні 5 млрд дол. США щомісячно). Основним джерелом фінансування державного бюджету у 2022 році були державні запозичення, що призвело до зростання обсягу державного боргу та, як наслідок, показника відношення його обсягу до ВВП.

Фактично станом на 31.12.2022 державний борг України становив 3 715,1 млрд грн, або 101,9 млрд дол. США, а саме:

державний внутрішній борг – 1 389,7 млрд грн, або 38,0 млрд дол. США, державний зовнішній борг – 2 325,4 млрд грн, або 63,6 млрд дол. США.

Показник відношення обсягу державного боргу до ВВП на кінець 2022 року сягнув 70,9 % ВВП.

Частка державного внутрішнього боргу в загальній сумі державного боргу на кінець 2022 року становила 37,4 % проти передбачених Програмою 46,5 %. Водночас частка боргу, номінованого в національній валюті, протягом 2022 року зменшилась з 40,0 % до 34,4 % (при запланованих 44,2 %).

Зменшення частки державного боргу у гривневому еквіваленті, номінованого в національній валюті, спричинено значним падінням курсу національної валюти щодо іноземної валюти.

Питома вага довгострокових боргових інструментів у структурі державного боргу дорівнювала 81,2 %, середньострокових – 16,7 %, короткострокових – 2,2 % (проти передбачених Програмою 70,6 %, 26,1 % та 3,3 % відповідно). Збільшення частки довгострокових інструментів зумовлено тим, що кредити від міжнародних фінансових організацій та країн-партнерів надавались на довгостроковий період та переважно на пільгових умовах, а також випуском довгострокових облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» в обсязі 400 млрд грн з подальшим придбанням у власність Національним банком

України.

III. Платежі за державним боргом у 2022 році

Незважаючи на складну економічну ситуацію, спричинену повномасштабним вторгненням російської федерації, Україна як відповідальний емітент безумовно виконувала свої боргові зобов'язання вчасно та в повному обсязі. Протягом 2022 року погашення й обслуговування державного боргу здійснювалось вчасно та в повних обсягах.

Фактичні витрати державного бюджету з погашення та обслуговування державного боргу у 2022 році становили 605,1 млрд грн порівняно з передбаченими у Програмі витратами в сумі 573,3 млрд грн, а саме:

- витрати за державним внутрішнім боргом становили 519,8 млрд грн порівняно із запланованими 440,4 млрд грн;

- витрати за державним зовнішнім боргом – 85,3 млрд грн, що менше за заплановані 132,9 млрд гривень.

Причинами відхилення стало збільшення потреб у фінансуванні державного бюджету та відповідного збільшення плану державних запозичень (зокрема з погашенням у 2022 році).

Обсяг платежів з погашення державного боргу становив 448,6 млрд грн (проти 393,3 млрд грн, передбачених Програмою), з яких:

платежі з погашення державного внутрішнього боргу – 401,9 млрд грн, або 89,6 % (проти запланованих 72,4 млрд грн, або 81,6 %);

платежі з погашення державного зовнішнього боргу – 46,6 млрд грн, або 10,4 % (проти запланованих 120,3 млрд грн, або 18,4 % відповідно).

Збільшення платежів з погашення державного внутрішнього боргу зумовлено фактичним здійсненням державних внутрішніх запозичень у 2021 році та у 2022 році з терміном погашення у 2022 році в обсязі більшим ніж прогнозувалось під час складання проєкту Державного бюджету України на 2022 рік.

Видатки з обслуговування державного боргу передбачено Програмою в обсязі 180,0 млрд грн, а фактично становили 156,5 млрд грн, або 86,9 %, з яких:

видатки за державним внутрішнім боргом – 117,9 млрд грн (75,3 %),

видатки за державним зовнішнім боргом – 38,6 млрд грн (24,7 %).

Економію видатків на обслуговування боргу у 2022 році зумовлено відтермінуванням відсотків за кредитами урядів країн G7 та членів Паризького клубу, а також за єврооблігаціями на загальну суму близько 21,1 млрд дол. США, починаючи із серпня 2022 року.

IV. Боргові інструменти, за допомогою яких забезпечувалося фінансування Державного бюджету України у 2022 році

Програмою відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України

на 2022 рік» було передбачено державні запозичення в обсязі 571,1 млрд грн (зокрема до спеціального фонду державного бюджету – 25,5 млрд грн), із яких державні внутрішні запозичення – в обсязі 420,6 млрд грн, державні зовнішні запозичення – 125,6 млрд гривень.

У зв'язку зі збільшенням дефіциту державного бюджету внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації протягом 2022 року річний плановий показник державних запозичень було неодноразово збільшено – у загальному підсумку на 1 433,2 млрд грн – до 2 004,3 млрд грн, із яких державні внутрішні запозичення передбачались в обсязі 1 273,1 млрд грн, державні зовнішні запозичення – 731,2 млрд грн, зокрема до загального фонду державного бюджету 1872,8 млрд грн, до спеціального фонду державного бюджету 131,4 млрд гривень.

Фактично державних запозичень у 2022 році здійснено на суму 1 309,1 млрд грн, із них: державні запозичення до загального фонду державного бюджету – 1 261,1 млрд грн, або 67,3 % скоригованого річного планового показника (з яких державні внутрішні запозичення – в обсязі 696,9 млрд грн, державні зовнішні запозичення – 564,2 млрд грн), державні запозичення до спеціального фонду державного бюджету – 48,0 млрд грн, або 36,6 % планового річного показника.

З метою фінансування загального фонду державного бюджету на внутрішньому ринку капіталу протягом року було розміщено ОВДП на загальну суму 666,9 млрд грн, а саме:

номіновані в національній валюті – 163,0 млрд грн та номіновані в іноземних валютах – в еквіваленті 103,9 млрд грн (на суму 2,1 млрд дол. США, або 68,6 млрд грн, та на суму 1,0 млрд євро, або 35,2 млрд гривень). Водночас 197,2 млрд грн було залучено за рахунок випуску військових ОВДП, які після початку російської повномасштабної війни проти України, починаючи з березня, стали дієвим інвестиційним інструментом підтримки державного бюджету, доступним для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів;

400,0 млрд грн отримано від випуску військових облігацій, придбаних Національним банком України (постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2022 № 156 «Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»). Випуск таких ОВДП з початку року здійснювався під 11 % річних. Починаючи з червня поточного року, відповідно до змін, внесених постановою Кабінету Міністрів України від 07.06.2022 № 659 «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 р. № 156», фіксовану ставку було замінено на плаваючу, яка обраховується з урахуванням середнього значення облікової ставки Національного банку за річний період, який закінчується першого числа місяця, що передує місяцю здійснення чергових купонних виплат та починається першого числа цього ж місяця попереднього року.

Крім цього, відповідно до статті 32 Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» та постанови Кабінету Міністрів України від 21.12.2022 № 1415 «Деякі питання випуску облігацій внутрішньої державної

позики з подальшим придбанням акцій додаткової емісії приватного акціонерного товариства «Українська фінансова житлова компанія» з метою збільшення статутного капіталу приватного акціонерного товариства «Українська фінансова житлова компанія» у 2022 році здійснено випуск облігацій внутрішньої державної позики у сумі 30 млрд гривень.

Частка державних внутрішніх запозичень у загальному обсязі державних запозичень становила 53,2 % проти передбачених Програмою 73,5 % та проти 63,5 %, встановлених скоригованим планом.

Середній строк обігу розміщених у 2022 році на аукціонах ОВДП становив 0,8 року. Середньозважена вартість державних внутрішніх запозичень у 2022 році становила 16,3 % річних. Зокрема, середньозважена дохідність ринкових військових облігацій у 2022 році сягнула 8,7 % річних, зокрема номінованих у гривні – 11,8 % річних, у доларах США – 4,0 % річних, у євро – 2,8 % річних. Середньозважена дохідність військових облігацій відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25.02.2022 № 156 «Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» становила 20,8 % річних.

Державні зовнішні запозичення у 2022 році здійснено на суму 612,2 млрд гривень.

Державні зовнішні запозичення до загального фонду державного бюджету здійснено на суму 564,2 млрд грн шляхом залучення кредитів від іноземних кредиторів, зокрема МФО та країн-партнерів, а саме:

256,4 млрд грн (7,1 млрд євро) – отримання коштів позики ЄС у рамках нового пакета екстреної макрофінансової допомоги;

88,2 млрд грн (2,0 млрд СПЗ) – отримання коштів Міжнародного валютного фонду в рамках додаткового фінансування за програмою екстреної підтримки Rapid Financing Instrument (RFI);

60,5 млрд грн (що еквівалентно 1 950,0 млн канадських доларів та 392,8 млн дол. США) – отримання коштів позики Уряду Канади;

35,3 млрд грн (1,0 млрд євро) – отримання коштів позики МБРР та МАР у рамках проєкту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого держуправління в Україні»;

19,4 млрд грн (0,53 млрд євро) – отримання коштів позики МБРР у рамках Третього додаткового фінансування проєкту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого держуправління в Україні»;

17,0 млрд грн (78,0 млрд яп. єн) – отримання коштів позики Японського агентства розвитку на політику розвитку у сфері надзвичайного економічного відновлення;

14,3 млрд грн (0,4 млрд євро) – отримання коштів позики МБРР у рамках проєкту «Додаткова позика до Другої позики на політику розвитку у сфері економічного відновлення»;

12,6 млрд грн (382,0 млн євро) – отримання коштів позики ЄІВ у рамках проєкту «Основний кредит для аграрної галузі»;

13,56 млрд грн (400,0 млн євро) – отримання коштів позики Французького агентства розвитку;

8,5 млрд грн (257,0 млн євро) – отримання коштів позики ЄІБ у рамках Проекту щодо основного кредиту для МСП та компаній із середнім рівнем капіталізації (APEX);

7,8 млрд грн (159,7 млн євро) – отримання коштів позики Уряду Італії;

7,6 млрд грн (200,0 млн євро) – отримання коштів позики Уряду Італії;

4,8 млрд грн (150,0 млн євро) – отримання коштів позики Кредитної установи для відбудови (KfW) (Проект «ММСП – Фінансування Covid-19»);

4,7 млрд грн (149,3 млн євро) отримання коштів позики Кредитної установи для відбудови (KfW) (Проект «Надзвичайна економічна програма для України»);

3,5 млрд грн (120,0 млн дол. США) – отримання коштів позики МБРР у рамках проекту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів»;

3,2 млрд грн (111,7 млн дол. США) – отримання коштів позики МБРР у рамках проекту «Екстрене реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні»;

2,9 млрд грн (99,0 млн дол. США) – отримання коштів позики МБРР у рамках проекту «Східна Україна: возз'єднання, відновлення, відродження (Проект 3В)»;

1,6 млрд грн (54,6 млн дол. США) – отримання коштів позики МБРР у рамках проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»;

1,2 млрд грн (40,0 млн дол. США) – отримання коштів позики МБРР у рамках проекту «Друге додаткове фінансування, спрямоване на подолання наслідків пандемії COVID-19»;

1,0 млрд грн (34,5 млн дол. США) – отримання коштів позики МБРР у рамках проекту «Прискорення інвестицій у сільське господарство України»;

0,2 млрд грн (7,0 млн дол. США) – отримання коштів позики МБРР у рамках проекту «Додаткове фінансування Проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей».

До спеціального фонду державного бюджету отримано кошти на впровадження спільних з МФО та країнами-партнерами проектів на суму 48,0 млрд гривень.

Середньозважена вартість державних зовнішніх запозичень до загального фонду державного бюджету становила 2,3 % річних, до спеціального фонду державного бюджету – 2,1 % річних.

Недовиконання плану внутрішніх запозичень спричинено спадом економіки, інфляцією тощо у зв'язку з військовою агресією РФ, що, зокрема, вплинуло на можливість фізичних та юридичних осіб інвестувати в облігації внутрішньої державної позики, а також на вартість таких облігацій. Водночас надходження від міжнародних фінансових організацій та країн-партнерів становили лівову частку надходжень кредитів та позик на фінансування державного бюджету. Варто також врахувати той факт, що міжнародні фінансові

організації та країни-партнери надавали фінансову підтримку у вигляді грантів, що дало змогу зменшити фінансування державного бюджету за рахунок державних запозичень.

Боргові інструменти з фіксованою ставкою становили 61,3 %, з плаваючою – 38,7 % проти передбачених Програмою 81,0 % та 19,0 % відповідно. За термінами обігу найбільшу питому вагу у внутрішніх запозиченнях 2022 року мали довгострокові інструменти – 57,4 %, середньострокові – 23,9 %; короткострокові інструменти становили 18,7 % (проти передбачених Програмою 48,3%, 33,1% та 18,6% відповідно).

Збільшення частки інструментів з плаваючою ставкою спричинено залученням кредитів МФО та розміщенням військових ОВДП за ставкою, розмір якої залежить від облікової ставки Національного банку. Збільшення частки довгострокових інструментів відбулося внаслідок фінансування державного бюджету за рахунок пільгових довгострокових кредитів та позик МФО та країн-партнерів, а також випуску довгострокових облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» в обсязі 400 млрд грн з подальшим їх придбанням Національним банком України.

V. Ситуація на світових ринках капіталу

Інвестиційна сфера у 2022 році стикнулася з безпрецедентними викликами та нестабільністю. Вторгнення росії в Україну суттєво порушило глобальні ланцюги постачання продовольства та енергоносіїв і спровокувало поглиблення політичних суперечностей насамперед між Сполученими Штатами Америки та Китаєм. Найшвидше за всю історію підвищення процентної ставки Федеральної резервної системи США було реакцією на зростаючу інфляцію, частково викликану надмірною ліквідністю, запровадженою під час пандемії. А зміцнення долара США призвело до подорожчання товарів на міжнародному рівні, що спричиняло додатковий тиск на глобальні центральні банки.

У 2022 році на світовий фінансовий ландшафт суттєво вплинуло посилення грошово-кредитної політики головних центральних банків. Їхня реакція була спрямована на стримування інфляції. Протягом 2022 року Європейський центральний банк значно підвищив ключові процентні ставки, встановивши основну ставку операцій рефінансування на рівні 2 %. ФРС у США підвищила ключову ставку на 3 відсоткові пункти з червня 2022 року, досягнувши 4,25 % – 4,5 % на кінець року.

У країнах, що розвиваються, інфляція показала ознаки стабілізації і сповільнення наприкінці 2022 року. Індекс MSCI Emerging Markets протягом 2022 року впав на 15 %, тоді як світовий індекс – на 8 %.

Політика центральних банків у 2022 році показала глобальний перехід від дуже м'якої монетарної політики, прийнятої під час пандемії COVID-19, до більш суворого підходу зі стримування інфляції, збалансовуючи ризики економічного спаду.

У 2022 році базові показники дохідностей зростали за інструментами як у доларах США (+237 б.п.), так і в євро (+218 б.п.) через зростання проінфляційного тиску та геополітичної напруги. Кредитні спреди для країн, що розвиваються, збільшились на 84 б.п. протягом 2022 року. У регіоні спостерігався значний приплив валютного фінансування, незважаючи на незначне скорочення обсягів первинних випусків державних облігацій порівняно з 2021 роком, що було зумовлено погіршенням умов фінансування. Пропозиція цінних паперів у 2022 році становила 3,8 трлн дол. США на ринках, що розвиваються.

Згідно з даними Світового банку у 2022 році загальна сума зелених, соціальних і облігацій сталого розвитку (GSS), випущених у всьому світі, сягнула 3,8 трлн дол. США. Зелені облігації становили 64 % цієї суми. У 2022 році випуск облігацій GSS скоротився на 19 % порівняно з попереднім роком і становив 948 млрд дол. США. Найбільш суттєвим падіння було у четвертому кварталі 2022 року, коли випуски скоротилися на 30 % порівняно з піковим четвертим кварталом 2021 року та на 18 % порівняно з третім кварталом 2022 року. Протягом 2022 року державний сектор залишався одним з головних емітентів GSS облігацій, внесок якого становив 293 млрд дол. США у 2022 році, що на 15 % менше ніж у 2021 році.

Глобальний фондовий ринок також значно постраждав від економічної невизначеності 2022 року. У 2022 році фондовий індекс Dow Jones Industrial Average опустився з 36.338 п. до 33.147 п. на кінець року, а індекс S&P 500 опустився до 3.895 п. (порівняно із 4.776 п. на початок року). Це сталось через інфляційний тиск, зростання відсоткових ставок, економічну невизначеність, побоювання рецесії та геополітичну невизначеність.

VI. Макроекономічна ситуація та основні тенденції на внутрішньому ринку державних цінних паперів

З метою збереження макроекономічної стабільності в Україні Національний банк України з початку повномасштабного вторгнення запровадив режим фіксованого обмінного курсу гривні до долара США, яким передбачено встановлення фіксованого офіційного обмінного курсу та низку адміністративних обмежень, зокрема на валютні операції та рух капіталу. Починаючи з 21.07.2022, обмінний курс долара було зафіксовано на рівні 36,57 грн за дол. США.

Підтримці відносної макрофінансової стабільності протягом 2022 року сприяло надходження міжнародної фінансової допомоги та поступове відновлення експортних надходжень. Наслідком зниження волатильності на валютному ринку стала поступова стабілізація інфляційних та девальваційних очікувань.

Попри безпрецедентні шоки, міжнародні резерви України станом на 01.01.2023, за попередніми даними, становили 28,5 млрд дол. США. Упродовж

2022 року міжнародні резерви України зменшилися на 7,9 відсотка, але завдяки валютним надходженням від міжнародних партнерів поточний обсяг міжнародних резервів забезпечує фінансування 3,6 місяця майбутнього імпорту.

На виконання Стратегії управління державним боргом Міністерство фінансів України продовжило здійснення заходів для розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів. Після початку російської повномасштабної війни проти України у березні Міністерство фінансів України розпочало аукціони з продажу військових облігацій – це інвестиційний інструмент підтримки державного бюджету, доступний для громадян, бізнесу та іноземних інвесторів. Кошти від військових облігацій, залучені в Державний бюджет України, використовуються на безперервне забезпечення фінансових потреб держави в умовах воєнного стану – соціальні та оборонні.

Попри воєнний стан підтримувалася постійна комунікація з первинними дилерами, продовжувалася оптимізація обсягів нових випусків ОВДП на внутрішньому ринку, збільшено їх ліквідний обсяг та визначено бенчмарки, а також було удосконалено формат надання інформації з питань боргової політики для інвесторів на офіційному сайті Міністерства фінансів України, а також створено та підтримується сайт bonds.gov.ua, на якому, зокрема, розміщено список банків – первинних дилерів та ліцензованих брокерів, які активно допомагають громадянам України інвестувати у військові ОВДП.

На первинному ринку у 2022 році проведено 223 аукціони з розміщення державних цінних паперів (результативні – 222 аукціони, або 99,6 %), на яких Мінфін з метою задоволення потреб різноманітних груп інвесторів та в межах управління ліквідністю пропонував широкий спектр облігацій, номінованих у національній та іноземних валютах, зі строком обігу від 3 місяців до 5 років. Водночас найбільший попит мали коротко- та середньострокові ОВДП зі строком обігу від 3 місяців до 2 років.

З початку 2022 року було продовжено тенденцію щодо зменшення ставок – до липня, а саме до збільшення облікової ставки Національного банку у червні, що спричинило вплив на настрої інвесторів, що насамперед відобразилось на попиті та відсоткових ставках. У другій половині року попит інвесторів відновився, що позитивно позначилось на виконанні плану державних запозичень та фінансуванні бюджету.

У зв'язку із заборною виведення капіталу з країни через воєнний стан з лютого попит нерезидентів почав змінюватись. Від показника 92,6 млрд грн на початку 2022 року портфель нерезидентів на кінець грудня зменшився до 58,5 млрд гривень.

Фізичні особи демонстрували зацікавленість у державних цінних паперах, які забезпечували вищу дохідність ніж банківські депозити, при цьому залишаючись ліквідним інструментом. Відсутність оподаткування купонного доходу і доходу від операцій з купівлі-продажу цінних паперів збільшує привабливість ОВДП для населення. Завдяки цьому портфель ОВДП у фізичних осіб зріс протягом 2022 року з 25,1 млрд грн до 30,5 млрд гривень.

З жовтня кожен громадянин України може придбати державні військові

облігації у застосунку ДІА у декілька кліків. У застосунку ДІА приватні особи мають можливість купити дисконтні військові облігації зі строком погашення менше року, що продаються за ціною нижче номіналу, та купонні облігації зі строком погашення більше року та передбаченим купонними платежами.

З початку російського вторгнення до серпня НКЦПФР зупинила обіг цінних паперів, у т. ч. ОВДП, на вторинному ринку. Проте у серпні вторинний обіг ОВДП було відновлено, що позначилось на обсягах торгів з ОВДП на вторинному біржовому ринку. Слід зазначити, що угоди з ОВДП займають понад 95 % обсягів біржового ринку.

VII. Оцінка досягнутих показників та ризиків, пов'язаних з управлінням державним боргом

Бюджетний ризик державного боргу у 2022 році реалізувався через збільшення річного планового показника дефіциту державного бюджету на 1308,4 млрд грн (зі 188,8 до 1 497,2 млрд грн). Фактично план державних запозичень був збільшений на 1 433,2 млрд грн, або на 251 %.

Водночас частка видатків з обслуговування державного боргу у видатках загального фонду державного бюджету за 2022 рік становила 6,5 %, що на 6,9 в. п. нижче за передбачений Програмою рівень у 13,4 %.

Валютний ризик

Стрімке падіння курсу національної валюти спричинило відповідне збільшення обсягу державного боргу в еквіваленті у гривні, а також відповідно зросла частка державного зовнішнього боргу.

При плановому курсі 26,8 грн за 1 долар США середній курс становив близько 32,3 грн за 1 долар США, при цьому фактичний курс на кінець 2022 року становив близько 36,6 грн за 1 долар США.

Питома вага державного боргу в національній валюті знизилась протягом року та була нижчою за запланований рівень (34,4 % проти 44,2 %) внаслідок неможливості здійснення запланованих випусків ОВДП, а також внаслідок збільшення плану зовнішніх запозичень у 2022 році на 383,6 % поряд із збільшенням плану внутрішніх запозичень на 203,1 %. Тому частка державного боргу, номінованого в іноземній валюті, збільшилась з 60,0 % до 65,6 % у загальному обсязі державного боргу.

Відсотковий ризик

У 2022 році спостерігались негативні тенденції у динаміці плаваючих ставок (SOFR (LIBOR), EURIBOR, індексу інфляції тощо). Для прикладу, ставка EURIBOR 6m з -0,539 виросла до 2,693 на кінець 2022 року, SOFR 30-day – з 0,04967 до 4,06173.

Водночас частка державного боргу з плаваючою ставкою на кінець 2022 року становила 32,9 % проти 25,3 % на кінець 2021 року.

Ризик ліквідності

Залишок коштів на єдиному казначейському рахунку протягом 2022 року дозволяв вчасно проводити платежі за державним боргом. Водночас Мінфін

здійснював заходи щодо забезпечення рівномірності таких платежів. Так, на початку 2022 році Міністерство фінансів України здійснило викуп облігацій зовнішніх державних позик 2015 року четвертої серії на загальний номінальний обсяг 101 млн дол. США з метою зменшення пікового навантаження по виплатах державного боргу у вересні 2022 року. У II півріччі 2022 року було відтерміновано за згодою кредиторів низку платежів з погашення та обслуговування державного боргу за комерційними кредитами та кредитами країн Паризького клубу та G7.

Ризик рефінансування

З метою безперервного фінансування державного бюджету у 2022 році 26,8 % ринкових ОВДП було розміщено з терміном погашення у 2022 році, що спричинило додаткові ризики з рефінансування.

Проте за рахунок випуску довгострокових до 30 років облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» в обсязі 400 млрд грн та відтермінування платежів з погашення за державним боргом за кредитами урядів країн G7 та членів Паризького клубу, а також за єврооблігаціями ***ризик рефінансування було мінімізовано.***

Ризики, пов'язані з управлінням боргом у 2022 році відсутні.

VIII. Співпраця з рейтинговими агентствами

Мінфін протягом 2022 року на постійній основі готував та надавав роз'яснення аналітикам міжнародних рейтингових агентств відповідно до запитів, що надходили, а також статистичні та аналітичні дані щодо соціально-економічного та політичного становища України.

Кредитні рейтинги боргових зобов'язань України на кінець 2022 року

Рейтингове агентство	Рейтинг боргових зобов'язань в іноземній валюті		Рейтинг боргових зобов'язань у національній валюті		Прогноз	Дата останньої рейтингової дії
	Довгострокові	Короткострокові зобов'язання	Довгострокові зобов'язання	Короткострокові зобов'язання		
«Fitch Ratings» (Fitch)	C	C	CC-	C		17 серпня 2022 р. – підтверджено рейтинг
«Standard & Poor's» (S&P)	CC+	C	CC+	C	Стабільний	19 серпня 2022 р. – підвищено рейтинг та змінено прогноз
«Moody's Investors Service» (Moody's)	aa3	-	3	3	Негативний	20 травня 2022 р. – знижено рейтинг та прогноз

Rating and Investment Information, Inc.* (R&I)	СС				Перегляд з можливим зниженням	27 липня 2022 р. – знижено рейтинг
---	----	--	--	--	-------------------------------------	---------------------------------------

* Кредитний рейтинг емітента.

ІХ. Інші аспекти управління державним боргом

Внаслідок збройної агресії російської федерації та згідно з Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» Законом України від 15.03.2022 № 2134-ІХ «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України» призупинено частину десяту статті 16 Бюджетного кодексу України щодо розроблення Стратегії управління державним боргом на середньостроковий період.

Також за умов, що склались, створення Агентства з управління державним боргом у поточному році не вбачалось можливим.

Міністерство фінансів України виконало всі вимоги, щоб ОВДП було включено до індексу JP Morgan GBI-EM. JP Morgan оголошували про намір включити ОВДП України до цього індексу з 31 березня 2022 року. Проте через збройну агресію російської федерації проти України включення ОВДП до індексу JP Morgan GBI-EM не відбулося.

На початку 2022 року за ситуації погіршення інвестиційної позиції України на міжнародних ринках капіталу і, як наслідок, падіння ціни на державні деривативи нижче 1 000 дол. США їх умовної вартості виникла можливість здійснити правочин з державними деривативами за ринковими умовами нижче їх умовної вартості. Отже, Міністерство фінансів України здійснило викуп державних деривативів, водночас видатки державного бюджету становили 1,4 млрд грн, або 47,1 млн дол. США. Результати такого правочину матимуть наслідком зменшення видатків державного бюджету в майбутніх періодах до завершення терміну таких виплат.

Також у 2022 році Міністерство фінансів України здійснило активну операцію з управління державним боргом, а саме відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 03.02.2022 № 51 «Про затвердження основних умов правочину з державним боргом» було здійснено викуп облігацій зовнішніх державних позик 2015 року четвертої серії на загальний номінальний обсяг 101 млн дол. США з метою зменшення пікового навантаження по виплатах державного боргу у вересні 2022 року.

Враховуючи руйнівний фактор повномасштабного вторгнення російської федерації, зокрема, на економіку країни, у липні 2022 року Міністерству фінансів вдалось погодити з інвесторами пропозицію відтермінувати платежі за період 2022–2023 років за всіма суверенними та гарантованими державою єврооблігаціями на загальну суму близько 21,1 млрд дол. США без додаткової оплати за зміну умов випуску єврооблігацій. Зазначені правочини дозволили заощадити близько 6 млрд дол. США.

Пропозицію щодо відтермінування виплат за державними деривативами

підтримали держателі приблизно 91 відсотків сукупної непогашеної умовної суми державних деривативів. Позитивне голосування за зміни було свідченням бажання інвесторів підтримати Україну, а також знизити потенційний негативний ефект від цих інструментів на економіку України при післявоєнному зростанні.

Також у вересні 2022 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо призупинення виплат за державним боргом з групою офіційних кредиторів України з країн G7 та Паризького клубу з метою пом'якшення економічних наслідків агресивної війни росії проти України на загальну суму близько 3,1 млрд дол. США.

Такі кроки іноземних інвесторів, зокрема приватних, продемонстрували суттєву підтримку Уряду та народу України. Оголошене зменшення боргового навантаження офіційного та приватного сектору дозволило Україні спрямувати дефіцитні валютні ресурси на найнагальніші потреби, включаючи соціальні та гуманітарні.

Як визнання успіху у проведенні операцій з управління державним боргом, у 2022 році Україна отримала премію Global Capital Bond Awards 2022 та зайняла друге місце в категорії «Найбільш вражаючий емітент з регіону Центрально-Східної Європи», а також отримала нагороду IFR Awards 2022 в номінації Financing Package and EMEA Restructuring від «International Financing Review» групи Refinitiv. Міністерство фінансів України стало переможцем Risk Awards 2023 у номінації «Ризик-менеджер року з суверенних активів» від міжнародного авторитетного видання Risk.net.

**В.о. директора Департаменту
боргової політики**

Наталія ВОЛКОВСЬКА